

Tromsø, 21.11.22

Statsforvalteren i Troms og Finnmark
v/ seksjon for fisk og vann

Varsel om pålegg om gjenoppretting av naturlig tilstand i Stillelva – tilsvar til Statsforvalterens varsel av 27.9.2022 – deres ref. 2020/9065

Naturvernforbundet viser til Statsforvalterens varsel om pålegg om gjenoppretting av naturlig tilstand i Stillelva datert 27.9.2022, under sak 2020/9065. Det vises også til Statsforvalterens e-post av 28.10.2022, der det ble gitt frist til 30.11.22 til å komme med tilsvar til varselet om pålegg.

Videre viser til vårt brev av 20.6.2022 der vi anmoder Statsforvalteren om å pålegge tiltakshaver Arnljot Dybvik, å gjenopprette Stillelva til dens naturlige tilstand forut for de ulovlige inngrepene. Videre viser vi til rapport fra Akvplan-niva datert 15.11.2022, jf. vedlegg til dette brev.

Statsforvalteren har varslet tiltakshaver om pålegg om gjenoppretting av naturlig tilstand i Stillelva jf. § 3 i forskrift om fysisk tiltak i vassdrag. Begrunnelsen er primært at den ulovlige kanaliseringen av Stillelva kan ha forringet produksjonsmuligheter for fisk og andre ferskvannsorganismer.

Statsforvalteren er imidlertid av den oppfatning at tiltakshaver kun skal gjøre tiltak i dagens ulovlige anlagte elveløp. Dette mener Naturvernforbundet ikke er et tilstrekkelig tiltak. Vi er av den oppfatning at Stillelva må pålegges tilbakeført til sitt naturlige elveløp.

Vi vil videre begrunne dette nærmere.

Ber om at Stillelva pålegges tilbakeført til dets naturlige elveleie

Vi er ikke enig i Statsforvalterens konklusjon om at terrenget i området der elveløpet gikk tidligere, ikke er ulikt fra der elva går i dag. Det medfører ikke riktighet at elveleiet slik det er i dag, er likt tidligere elveleie. I henhold til lokal kunnskap og fagpersoners vurdering ga det tidligere elveleiet en mye mer stillegående elv, og per i dag er det mye mer strømning i elven. Dette gir en påviselig negativ effekt for fisk- og ferskvannsorganismer i Stillelva. Det er derav ikke riktig at sedimentene er like, og at et tilbakeført elveløp ikke nødvendigvis gir andre eller bedre forhold for fisk og ferskvannsorganismer. Videre er dagens elveleie mye kortere enn det opprinnelige.

Vi baserer oss her på tidligere opplysninger som er fremlagt for Statsforvalteren. Videre viser vi til rapport utarbeidet av Akvplan-niva v/ Geir A. Dahl-Hansen datert 15.11.2022 som understøtter det vi allerede har anført ovenfor Statsforvalteren. Akvplan-niva har befart Stillelva og gjort sine fiskefaglige vurderinger. De er klar i sin rapport om at Stillelva i sin kanaliserte strekning ikke er et tilfredsstillende elveløp når det gjelder bl.a.

strømningsforhold, kanalisering, oppholds- og vandringsmuligheter for fisk og kantvegetasjon. Det hitsettes fra rapporten:

Nedenfor Lamarkveien der det er gjennomført tiltak ved utretting/kanalisering (Figur 2) går Stillelva i dag i en delvis steinsatt rett og grunn kanal der en del av bunnssubstratet består av flat stein (Figur 6). Bekkeløpet har her, slik det fremstår i dag, få eller ingen oppholdsplasser for litt eldre fisk. I flomperioder vil strømhastigheten i kanalen være stor, noe som også er med på å ytterligere redusere strekningens egnethet som oppholdssted for fisk. Kanalen utgjør ikke noe hinder for opp- og nedvandring for ørret fra Rensåvatnet, men et mindre fall i nedre del kan vanskeliggjøre oppstrøms vandring for den minste fisken ved enkelte vannføringer. Før kanaliseringen gikk bekkeløpet i flere større roligflytende og svinger, og bekken var stedvis dyp og med overhengende torvkanter med mye hulrom under (Figur 7). Det er nærliggende å anta at dette gav gode oppholdsplasser og skjul for litt større ørret. Langs bekkefaret var det lauvtrær og godt utviklet overhengende kantvegetasjon. Kanaliseringen har redusert både kvalitet og areal egnet som oppvekst-område.

Akvaplan-niva er tydelige i sine faglige vurderinger, og konklusjon om at Stillelva må tilbakeføres til sitt naturlige elveløp. De viser til at det er fullt mulig, og at det i Norge er fokus på restaurering av elver:

Over hele landet er det et økende fokus på vern og habitatforbedrende tiltak i små bekke- og elvesystemer, og spesielt i de som er tilknyttet større vassdrag med anadrome laksefisk. I en rekke systemer gjennomføres det nå omfattende tiltak for å re-etablere og bedre vandrings-, gyte- og oppvekstforhold for laksefisk. I forhold til Stillelva kan også denne ved enkle tiltak, gi bedre forhold for fisk. I forhold til kanaliseringen som er gjennomført nedenfor Lamarkveien og habitatforhold for fisk, er det derfor å anbefale at bekken legges tilbake i kurver og svinger, og at dette gjøres i området der det opprinnelige bekkeløpet lå. Mindre flikking i dagens kanaliserte bekkeløp vil ikke gi gode og varige habitatforhold for fisk i Stillelva. Det vil ikke være mulig å fullt ut gjenskape forholdene slik de var før kanalisering, med overhengende kanter og tre-vegetasjon, men re-etablere et dypt bekkeløp med svinger som bremser vannhastigheten vil kunne gjenskape noe av det habitatet som tidligere preget denne delen av bekken og forbedre forholdene for fisk betydelig i forhold til nåværende situasjon. Hvordan dette i praksis kan/bør gjennomføres er ikke vurdert i dette notatet, men før det iverksettes tiltak for rekonstruksjon av bekkeløpet, må det utarbeides en kvalitetssikret tiltaksplan for dette. Et nytt bekkeløpet bør steinsettes med grov grus og større stein som gir skjulmuligheter i tillegg til utlegg av tre-nedfall, røtter mm. Et reetablert bekkeløp bør ligge lavere i terrenget (som det gjorde tidligere) enn det den kanaliserte strekningen gjør i dag. Dette vil drenere vekk vann fra omkringliggende terreng og fjerne de problemene med oppsamling av vann i terrenget som er oppstått som følge av dreneringen/omleggingen av bekkeløpet, og som i dag er til hinder for allmenn ferdsel i perioder med snøsmelting og mye nedbør (Figur 9).

Naturvernforbundet er av den oppfatning at basert på dagens faglige kunnskap om restaurering av elver og forutsett utført av riktige fagpersoner mener vi at Stillelva kan og bør pålegges tilbakeført til sitt naturlige elveleie og habitat. Dette er også i tråd med prinsippene trukket opp i forbindelse med fokuset på at 2021-2030 er utpekt som tiåret

for restaurering av økosystemer i forbindelse med FNs bærekraftsmål. Statsforvalteren viste selv til i deres vedtak av 17.2.2022 at små sidebekker til større laks- og sjøørretvassdrag har nå fått mer oppmerksomhet i betydningen av mengde sjøørret som produseres, og Miljødirektoratet har i brev, 23.september 2019, bedt Statsforvalteren være oppmerksom på sjøørretbekker i sitt arbeid. Fysiske inngrep som oppdemming, bekkelukking og kanalisering kan føre til endring i artssammensetning, bestandsstørrelse og fiskeproduksjon, som videre kan føre til at fiskearter forsvinner fra et vassdrag.

Statsforvalteren viste videre til at en kanalisering endrer strømforholdene slik at strekninger er mindre egnet for fiskeyngel og bunndyr, i tillegg til at faren for erosjon øker. Det omsøkte tiltaket gjelder en kanalisering på 50-70 meter. Dette mente Statsforvalteren var et omfattende tiltak, både i utstrekning og i bekkens morfologi. Det ble vist til at kanaliseringen av Stillelva og fjerning av kulper sannsynligvis har ført til et mindre variert strømbilde med effekter på fisken. Det at tiltakshaver nå kun pålegges å gjøre utbedringer i nåværende elveleie er ikke i tråd med Statsforvalterens tidligere faglige vurderinger.

Naturvernforbundet er av den oppfatning at Statsforvalteren bør gå frem som et godt eksempel og kreve full restaurering av et elveleie der tiltakshaver ulovlig har gjort et ulovlig inngripende, som ikke er annet enn å betegne som miljøkriminalitet. Det sender helt feile signaler om Statsforvalteren ikke pålegger full restaurering av Stillelva til sitt naturlige elveleie og habitat.

Videre viser vi til det vi tidligere har påpekt i vår klage av 22.1.2020 og brev av 20.6.2022 at vi er kjent med at Stillelva har vært et oppvekstområde for yngel og småfisk, men at dette ikke lengre er tilfellet. Stillelva har blitt endret slik at der det før var svinger i elveløpet er det nå en rett linje, og bunn og kanter i elva er belagt med sten. Det vises også til at elveløpet er blitt mindre etter omleggingen. Det vises i vedlegg 3 i naboklagen fra 15.3.2019 at bekkeløpet er blitt kraftig forkortet. Dette vil si at mengden habitat og økologisk funksjon er tilsvarende blitt ødelagt. I henhold til flybilder fra 2006, kan en se ut fra vegetasjonens skyggekløft at tegningene til hvor naboen hevder bekket var er riktig, se: [Norge i bilder](#). Dette understøttes nå av rapporten til Akvplan-niva datert 15.11.2022.

Endringene er etter vårt syn fortsatt ikke tilstrekkelig vurdert av Statsforvalteren i forhold til fjerning av kantvegetasjon for naturmangfoldet jf. naturmangfoldlovens prinsipper. Kantvegetasjon er svært viktig langs vassdrag. Videre er Rensåvassdraget ei elv med både laks, ørret og røye og det er vel kjent at tilstøtende elve- og bekkeløp er kjente oppvekstområder for disse artene. Vi mener det må vurderes og tas i betraktning Stillelvas betydning som oppvekstområde for yngel opp mot det vernede vassdraget og hvorvidt endringer i elveløpet og kantvegetasjon har skadet forholdene til yngel.

Naturvernforbundet er videre av den oppfatning at allmennpreventive hensyn bør veie tungt i denne saken. Vi er sterkt bekymret for den signaleffekten saken vil få, hvis Statsforvalteren ikke krever at et ulovlig tiltak i vassdrag blir påkrevd gjenopprettet til sin opprinnelse. Dette vil skape en presedens for fremtidige saker, som Naturvernforbundet i Troms ser på med bekymring.

Vi vil fortsatt vurdere ytterligere skritt i denne saken, på bakgrunn av dens alvorlighetsgrad. Tiltaket er i høyeste grad miljøkriminalitet, som er straffbart etter straffeloven.

Statsforvalteren må gi pålegg om gjenoppretting av den naturlige tilstanden i vassdraget, jf. § 3 i forskrift om fysiske tiltak i vassdrag.

Dagens elveleie er et ulovlig vesentlig terrenginngrep, jf. plan- og bygningsloven

Videre stilles det spørsmål ved om Statsforvalteren kan pålegge tiltakshaver om å gjøre utbedringer i dagens ulovlig anlagte elveleie. Tjeldsund kommune har tidligere godkjent terrenginngrepet. Denne godkjenningen ble imidlertid opphevet av Statsforvalteren v/ juridisk seksjon i vedtak av 23.8.2019, under sak 2018/1019. Statsforvalteren viste til at tiltaket er i strid med forbudet i kommuneplanens arealdel for Skånland kommune mot tiltak i 50-metersbeltet langs Rensåvassdraget. At det er gitt tillatelse til et tiltak i strid med plan- og bygningslovgivningen er en materiell mangel ved vedtaket, og Statsforvalteren opphevet vedtaket. Vi stiller oss undrende til at Statsforvalterne i e-post av 28.10.2022 viser til at de tidligere saker som har vært behandlet av Statsforvalteren ikke har betydning for denne saken.

Ut ifra de opplysninger som er gjort kjent for Naturvernforbundet er dagens elveleie fortsatt et ulovlig tiltak i medhold av plan- og bygningsloven. Dette er noe Statsforvalteren v/ seksjon for fisk og vann ikke ser hen til ved varsel om pålegg datert 27.9.2022.

Det kan etter vårt syn ikke gjøres utbedringer i en elv som er ulovlig i medhold av plan- og bygningsloven. Saken har etter vårt syn ikke vært godt nok opplyst da Statsforvalteren varslet pålegget, jf. forvaltningsloven § 17.

Det stilles videre spørsmål ved hvorfor Statsforvalteren på den ene siden mener dette ikke er et gyldig tiltak etter plan- og bygningsloven, samtidig som tiltakshaver varsles pålegg om utbedringer i det ulovlige vesentlige terrenginngrepet i medhold av forskrift om fysiske tiltak i vassdrag.

Øvrige sektormyndigheter, herunder Troms og Finnmark fylkeskommune har tidligere vært svært kritisk til tiltaket. Det stilles spørsmål ved hvorfor øvrige sektormyndigheter ikke har fått anledning til å uttale seg i saken. Vi mener at saken også på bakgrunn av dette ikke er godt nok opplyst, jf. forvaltningsloven § 17. Statsforvalteren er kjent med at vannmyndighet i fylkeskommunen er kritisk til saken, og har ikke blitt kontaktet av Statsforvalteren.

Oppsummert

- Naturvernforbundet ber Statsforvalteren om å pålegge gjenoppretting av Stillelva til sitt naturlige elveleie og habitat, jf. § 3 i forskrift om fysisk tiltak i vassdrag.
- Dagens elveleie er et ulovlig tiltak etter plan- og bygningsloven. Det kan ikke kreves utbedringer av et tiltak som er i strid med plan- og bygningslovgivningen.

Med vennlig hilsen

Naturvernforbundet i Troms v/ styret

